

VETERINÄR

TEXT: Berit Wallin Håkansson

FOTO: Berit Wallin Håkansson & Nils Wallin Håkansson

Normalt öga.

ENTROPION

För cirka ett år sedan införde SKK ett nytt formulär för ögonlysning i Sverige tillsammans med Ögonpanelen, den grupp veterinärer som ögonlyser hundar. Protokollet är anpassat till bedömningarna i en del europeiska länder och har presenterats i tidigare nummer av HSS (1/2011 och 2/2011).

Nytt är att diagnoserna inte bara avser själva ögat utan även adnexa, ögats omgivning, till exempel ögonlocken. Nu redovisas fler diagnoser än förut i Hunddata. De flesta är kända tidigare i respektive raser men nu publiceras de för varje undersökt hund. Det skapar i sin tur – inte oväntat – frågor hos uppfödarna och rasklubbar. Vilken hänsyn skall man ta till dem i avelsurvalet? Hur ser ärftligheten ut? Diskvalificerar de hunden från avel? Hur skall man tänka på individ- respektive rasnivå? Några

*”Hornhinnan
är kroppens
mest
smärtekänsliga
organ.”*

klubbar har redan sedan tidigare formuleringar i RAS som kan behöva ses över och förtydligas.

Bakgrunden till flera av förändringarna är komplex. Deras nedärvning kan inte beräknas eller förklaras enkelt. Genetiska termer som ”enkel autosomal recessiv” eller ”polygen” arvsång speglar inte den här verkligheten. För att förklara hur vissa rasers speciella utseenden på helt olika sätt kan orsaka den avvikelse i ögonlockens ställning som kallas entropion ägnas hela den här texten åt att

"Viktigast är att inte studera problemet alltför närsynt."

förklara hur fyra olika typer av entropion uppkommer. Entropion hos shar pei, som orsakas av mucinos, behandlas inte här.

Entropion är en inrullning av ögonlockskanten. Förr användes även ordet entropium men det är sällsynt numera. Grekiska prefixet en- betyder in-. Ordet tropé är översatt fritt och betyder egentligen böj eller sväng. Beroende på vilken del av ögonlocket som rullas in talar vi om medial (inre ögonvrån), lateral (yttre ögonvrån), övre (övre ögonlocket) och undre (undre ögonlocket) entropion.

Vad som skall anses "normalt" diskuteras inte i den här texten. Men för att förklara hur vissa anatomiska särdrag ökar risken för entropion utgår vi här från hunddjurens ursprungliga, mesocefala, skullform och betraktar den som "normal". Citattecknen utgår nu för att underlätta läsningen. Mesocefala raser är spetsar, flera brukshundsraser och många jakthundar. De har en medellång skalle, avlångt kranium, medellång nos och raka ben. Ögat omsluts av skelettets ögonhåla till ungefär tre fjärdedelar. Ögonlocken vilar avspänt mot ögat utan att rulla sig inåt eller hänga ut. Ögonspringan är mandelformad. Ögonvitan syns bara vid ögonrörelser i ytterlägena. Denna anatomi är den normala för hundjuren.

Det övre och undre ögonlocket är löst fästa vid ögonen via bindhinnan, en tunn och töjbar rosa slemhinna. I övrigt sitter inte ögonlocken fast på själva ögat. De fäster i stället vid två fasta punkter, den ena i inre och den andra i yttre ögonvrån (medialt respektive lateralt). Medialt finns ett kort och stramt ligament, ett band av bindväv som förbinder den hudklädda ögonvrån med själva skelettet i ögonhålets kant. Även lateralt finns stråk av bindväv men de är inte lika distinkta och strama. De fäster inte heller mot skelettet utan sträcker sig från bindhinnan/underhuden i ögonvrån till tinningen. Där förgrenar de sig diffust in i vävnaderna. Man kan undersöka det mediala ligamentet hos sig själv eller sin hund genom att trycka fingertoppen mot inre ögonvrån och försöka dra/fösa den i olika riktningar. Rörligheten är liten. Jämför med hur långt man kan dra ut hela den laterala, ögonvrån med fingret. Ett annat sätt att pröva rörligheten är att ta ögonvrån i ett försiktigt tumgrepp i och lyfta upp den från underlaget.

Vissa drag i huvudets anatomi skapar förutsättningar för entropion och nedärvs via de (överdrivna) utseenden som ibland eftersträvs i aveln. Risken för entropion ökar vid: grund och öppen ögonhåla, utstående ögon, djupt liggande ögon, hud/underhud som är torr eller lymfatisk, alltför rymlig hudkostym, öronens storlek och vikt (även pälsmängden), stora tunga kinder och läppar, bred skalle, rynkor i ansiktet och brakycefal skullform (nedan). De uppräknade egenskaperna varierar kraftigt mellan raser. Därmed varierar även typen och antalet

fall av entropion. De mesocefala raserna drabbas nästan aldrig av entropion.

Varianter av entropion

Själva ögonvråns konstruktion har särskild betydelse för uppkomsten av medial och lateral entropion. Medial entropion ses hos hundar med kort och bred skalle och kort nos, den brakycefala typen, ofta små hundar med utstående ögon och krokiga ben till exempel mops, tibetansk spaniel, pekingese, shih tzu. Den förekommer även hos större raser med "hoptryckt" ansikte, såsom bulldoggar. De här raserna har alla en grund och underutvecklad ögonhåla där det mediala ligamentet blir relativt för kort. Det skapar en dragning i ligamentet som i sin tur gör att det stramar i den inre ögonvråns vävnader. I en onormalt grund ögonhåla får inte ögat tillräckligt utrymme utan det pressar mot ögonlocken inifrån. Ögonlocken blir onormalt uppspärrade så att ögonvitan ibland syns runt hela ögat. Hos hundar med platt nos trängs veckad hud på nosryggen. Dragningen i det mediala ligamentet tillsammans med bristen på utrymme i området leder till en inrullning av hela inre ögonvrån, medial entropion. Medial entropion är vanlig i brakycefala raser.

Lateral entropion är betydligt mindre vanlig. Den ser vi främst hos hundar av medelstora till stora raser med medellång nos och raka ben. Oftast är den inte ett problem för rasen som helhet utan för enstaka individer med speciellt utseende. Vanligaste patienten är en labrador- eller rottweilerhane med ovanligt brett mellan öronen, bredare än man brukar se i rasen. Den extremt breda skallen ger en felriktad dragning i bindvävsstråken i den yttre ögonvrån. Bindhinnan i yttre ögonvrån och ögonlockskanterna dras mot örat. I ögonvrån bildas en liten bakvänd pip där tårvätskan rinner ut. Det typiska symtomet på lateral entropion är tårflöde i yttre ögonvrån. Tårarna rinner ut på kinden i stället för in mot nosen som annars är vanligast. Även ventral entropion kan uppstå till följd av spänning i bindväven i yttre ögonvrån. I kombination med lodräta kindveck och rynkig panna ses lateral entropion även hos chow chow, ofta tillsammans med andra ögonlocksfel.

Ventral entropion, inrullning av det undre ögonlocket, ses särskilt hos hundar vars skullform gränsar mot den

Vänster öga hos en golden retriever med bred skalle. Ventral och lateral entropion.

Vänster öga hos en ung stor pudel med djupt liggande öga och ventral entropion.

Höger öga hos en blodhund med dorsal entropion.

dolicocefala (smalt kranium och lång nos) och som dessutom har en torr konstitution. Det innebär att huden är tunn och ligger dikt an mot skelettet så att hundens skalle och kropp ger ett stramt intryck. Torra hundar saknar underhudsfett och är slanka med väl definierade muskler. Till den torra konstitutionen och bristen på kroppsfett hör även att den fettkudde som normalt finns bakom ögat saknas eller är onormalt liten. Ovan nämndes att ögonlocken skall vila avspänt mot ögat. När fettkudden saknas sjunker ögat in. Det undre ögonlocket förlorar sitt stöd och rullas inåt, ventral entropion. Ofta ses denna typ av entropion hos unga hundar av raser med djupt liggande ögon som dobermann, flat coated retriever och stor pudel. Vid ventral entropion ser man

inte den normala mörka kanten på ögonlocket. Om man rullar ner det som först verkar vara ögonlockskanten med fingertoppen får man först fram blöt päls som sedan följs av den mörka kanten som legat inrullad. Ventral entropion uppstår inte bara vid djupt liggande öga utan ibland även vid till exempel en bred skallform (ovan). Man kan ibland se ventral entropion hos unga valpar utan att hitta någon bakomliggande faktor.

Dorsal entropion ses hos hundar vars konstitution är motsatsen till torr, alltså hos de lymfatiska raserna. En lymfatisk hund har hud/underhud som är tjock, lucker och elastisk. Hela hunden tycks ha "för stor kostym". Inte bara skallens hud sitter lös. När hunden skakar sig går en vågrörelse genom huden över hela bålen och halsen och om hunden har långa öron kan deras tyngd sätta hela ansiktets hud i rörelse. Hos hundar av stora lymfatiska raser kan hudens tyngd leda till dorsal entropion. När hunden sänker nosen faller pannhuden ner över ansiktet. Den pressar ner det övre ögonlocket så att kanten viks neråt. Ögonfransarna skrapar mot ögat när hunden blinkar. Dorsal entropion förekommer även i icke-lymfatiska raser såsom spaniels med långa, tunga öron. Öronens tyngd drar ner hjässans hud över pannan. Kinder och ögonlock följer också med. Även här viks ögonfransarna ner och när hunden blinkar hamnar de innanför undre ögonlocket och repar mot hornhinnan vid varje blinkning. Hornhinnan är kroppens mest smärtekänsliga organ.

Den ärftliga bakgrunden

Det som beskrivits här är exempel på olika typfall, valda för att visa hur många olika och vitt skilda anatomiska särdrag som kan orsaka entropion. Det finns ännu fler faktorer och det finns även flera varianter av felställda ögonlock där entropion bara är ett delsymtom.

Entropion är en sekundär förändring med komplex bakgrund som särskilt, men inte enbart, uppträder hos övertypade hundar. Oftast orsakas den av vissa överdrifter i huvudets anatomi. Sådana är ärftliga på samma sätt som hela rastypen är ärftlig. Här följer ytterligare tre enkla exempel. En glosögad tik (grund ögonhåla) som paras med en glosögad hane får ganska säkert valpar med likadana ögon, alla med en ökad risk för medial entropion. Andra exemplet: båda föräldrarna i en ras har rastypiskt tunga öron och lucker underhud. Sannolikt ärver valparna föräldrarnas utseende och ökade risk för övre entropion. Hanen i ett tredje exempel har en ovanligt bred skalle. Det är troligt att hans valpar, särskilt hanarna, ser likadana ut med samma ökade risk för lateral entropion.

För att avla bort entropion måste man börja med de faktorer i rasen som ger ökad risk: ögonhålans storlek och djup, graden av utstående ögon, torr eller lymfatisk

"Alltför många hemmablinda uppfödare har redan använt olika kryphål för att avla på hundar med mycket stora besvär av entropion."

Höger öga hos en chow chow-valp med skavsår av entropion

hud, storleken på hudkostymen, öronens storlek och vikt, kinder och läppars tyngd, rynkorna i ansiktet och eventuell brakycefal skullform. I de brakycefala raser där man försöker avla bort exteriöra överdrifter bör steget mot ett mindre typat utseende minska antalet hundar med grund ögonhåla, intryckt nos och alltför många rynkor i ansikte. Därmed minskar risken för medial entropion.

Viktigast är att inte studera problemet alltför närsynt. Det gäller inte bara entropion utan även andra förändringar i ögonlocken. I stället behöver man ta ett steg tillbaka, granska hela ansiktet och i vissa fall även andra delar av hundens anatomi, till exempel öronen och huden. På individ- och rasnivå kan man hitta ”sin” bakomliggande orsak och söka komma bort från den egenskapen, till exempel de trubbigaste nosarna, tyngsta hudveckan och bredaste skallarna.

Så vad gör man med de hundar som får diagnosen entropion? Skall de få gå i avel eller inte? Man kan till en början resonera så här: Om en hund har en medial entropion som *inte* leder till ökat tårflöde. *Eller* ökar risken för skada på hornhinnan finns det, som den här skribenten tolkar lagar och regler, inget formellt hinder mot att den används i avel. Om hunden paras bör man välja en partner som inte har samma förändring. Målet på sikt är att få avkomma med bättre ögonstatus.

När det däremot gäller hundar som *visar* irritation, kisar eller har tårflöde kommer djurskyddet i första hand. Då går det inte att försvara att hunden används i avel. Det är ett brott mot både SKKs regler och mot Jordbruksverkets.

Huruvida det finns irritation/tårflöde bör baseras på en veterinärs bedömning, inte på ägarens personliga uppfattning. Alltför många hemmablinda uppfödare har redan använt olika kryphål för att avla på hundar med mycket stora besvär av entropion.

Köpahund.se

Svenska Kennelklubbens
valphänvisningssajt

